

Тамара Вуковић*

Академија наука и умјетности
Републике Српске
Бања Лука

ДУБРОВАЧКО ПИСМО ВОЈВОДИ САНДАЉУ О ПРОДАЈИ ОРУЖЈА КОТОРАНИМА И БРИГАНТИНА

1412, октобар 18.

Сажетак: У лето 1412. војвода Сандаљ Хранић повео је своје одреде против Котора, како би га коначно освојио. Његови одреди су пустошили градско подручје, али сам Котор нису могли да освоје без поморских снага. У јесен обраћа се Дубровачкој општини, од које тражи да му прода бригантин, али и негодује због продаје оружја Которанима. Дубровчани га подсјећају да је у њиховом граду слободна трговина оружјем, те тврде да упркос томе Котору нису продали оружје. Такође, извјештавају га да му не могу продати бригантин, јер и сами морају да их купују на другим мјестима.

Кључне ријечи: велики војвода Сандаљ, Дубровник, оружје, балистре, оружари, Котор, бригантин.

Након што је својој области припојио Нови, а послије погибије Радича Црнојевића 1396. и Будву, Сандаљ Хранић Косача је истакао стара босанска права над Котором. С обзиром на то да је которске солане могао релативно лако заузети, Которани су се обавезали да ће му исплаћивати дио прихода од продаје соли. У првој деценији XV вијека војвода Сандаљ је био закупљен сложеним војнополитичким дешавањима у Босни, што је ослабило његове позиције према Котору. У таквим условима јачао је притисак Балшића, господара Зете, који су покушали да прошире своју власт на рачун Котора, чиме се само појачала несигурност међу његовим грађанима, који су 1404. и 1405. упутили молбу Млетачкој републици да их узме под своју заштиту.¹ Которани су били увјерени да у то доба, у веома промјењивим војним и политичким приликама у Зети и на Јадрану, релативну сигурност могу једино добити уколико се ставе под окриље

* Ел. пошта: vukovic-tamara@hotmail.com

¹ S. Ljubić, *Listine V*, 48–49 и 62.

Венеције. Сенат је ове понуде одбио, али им је и поручио да не одустају од своје намјере.

Нови политички заплети у Далмацији и Зети утицали су на промјену млетачког става према Котору. Млечани су се 1410. први пут отворено сагласили са преузимањем власти у Котору.² Почетком 1411. обновљени су преговори са низом појединости о предаји града³, а трајали су све док Сандаљ Хранић није покренуо питање својих права над Котором⁴. Пошто су се повукли из преговора, Млечани су понудили посредовање у спору између Сандаља и Которана.

Промјене Сандаљевих политичких ставова, које су између осталог крајем 1411. довеле и до брака са Јеленом Балшић, пружиле су му могућност да коначно ријеши питање статуса Котора. У августу 1412. Сандаљеви одреди су ушли на которску територију, те опустошили градску околину и сасјекли винограде, али сам град нису могли заузети без бродова. Почетком октобра војвода Сандаљ успио је да набави један каталонски брод, чију посаду су највећим дијелом чинили Дубровчани, и да га пошаље у Бококоторски залив. Дубровачка влада није одобравала учешће својих грађана на каталонском броду и одбила је Сандаљев захтјев да му продају један свој брод.⁵

² S. Ljubić, *Listine VI*, 53–54.

³ Исто, 140–141.

⁴ Исто, 157–158.

⁵ С. Ћирковић, *Историја Босне*, 192–214; *Историја Црне Горе II–2*, Титоград 1970, 87–112 (И. Божић); М. Милошевић, *Которске понуде Венецији за преузимање власти (1396–1420)*, Гласник цетињских музеја VI (1973) 5–13; М. Šunjić, *Bosna i Venecija (odnosi u XIV. i XV. st.)*, Sarajevo 1996, 129–140; Р. Вуторас, *Kotor za samovlade (1355.–1420.)*, Perast 1999, 73–98; В. Ћоровић, *Хисторија Босне*, Бања Лука – Београд 1999, 375–410; Б. Храбак, *Венеција и Сандаљ Хранић у његовом ширењу по приморју почев од Херцег-Новог*, Из старије прошлости Босне и Херцеговине I, Београд 2003, 74–86; исти, *Јадран у политичким и економским настојањима Сандаља Хранића и Степана Вукчића Косаче*, Из старије прошлости Босне и Херцеговине III, Београд 2004, 121–133; Е. Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranic Kosača*, Sarajevo 2009, 82–89, 168–192; П. Драгичевић, *Два писма Дубровачке општине војводи Сандаљу поводом куповине брода и једне поморске непогоде*, ГПБ 4 (2011) 89–91.

Дипломатичке особености и ранија издања

Писмо је сачувано као концепт дубровачког логотета Руска Христифоровића у првом тому серије *Писма и упутства на исток*⁶. Исписано је канцеларијском минускулом у 32 реда. Документ нема значајнијих дипломатичких особености.

Досад је два пута објављиван: М. Пуцић, *Споменици српски* I, 113–114, док. 210; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 284–285, док. 304.

Ово издање приређено је на основу снимка начињеног средином јула 2008. у Државном архиву у Дубровнику.

*Текст писма***

+ Славномꙋ и велможномꙋ г(оспо)д(и)нꙋ Сандаљу м[и]л[ос]тию Б(о)жиѡм(ь) великомꙋ |2| воєводи рѣсага босанскога ѡдъ владѣцагѡ гр[а]да Дѣбровника |3| кнеза властель и ѡдъ вѣсе ѡпкине многѡлюбимо поздравакнѣ. |4| Пис(а)ник ваше вѣ всем почтене приазни примисмо и разѡмѣсмо |5| и наипрѣво цю ваша м(и)л(о)сть пише крѣ по вашои доброи любвѣ |6| примили смо те и записали за нашега слаткога и многѡпочтенога⁷ |7| бр(а)та и краснога вѣкника и властелина Дѣбровника гр(а)да. Г(оспо)д(и)не |8| воєвода такози кс(ть) и такои дрѣжимо. Б(о)гъ вѣ комꙋ нѣ ницѡр(ь) |9| скрѡвно ꙋ всемъ ꙋ чемъ бисмо могли ꙋгѡдит(и) г(о)сп(одс)тѡ ти ради бисмо. |10| И ѡщѣ цю ваша м(и)л(о)сть пише крѣ чѣкте по людѣцѣхъ рѣчехъ |11| говоре крѣ ѡрѣжиа и балѣстри⁸ прихѡдили сѣ и прихѡде изъ |12| нашега мѣста ꙋ Которь. И затои вашои м(и)л(о)сти сѣ всакѡм[ь] любѡ|13|вию добрѡм[ь] ѡдъгов(а)рамо: ми имамо маисторе ѡдъ ѡрѣжиа кои |14| сток с нами на платѣ и на ѡвѣтъ да си сѣ волни свога ѡрѣжѣа |15| продати вѣсакомꙋ и изънести⁹ на дворъ а инако их(ь) не бисмо могли |16| имати ни д(а)нѣ не би хѡтѣли¹⁰ стоѡтъ¹¹.

⁶ DAD, *Lettere e commissioni di Levante* I, fol. 89.

** Редакција издања и превода: Т. Суботин Голубовић.

⁷ Љ. Стојановић: *многѡпочтеного*.

⁸ М. Пуцић: *балестри*.

⁹ Љ. Стојановић: *изънести*.

¹⁰ Писар Руско Христифоровић је првобитно написао ријеч *могли*, коју је потом прецртао и изнад ње написао ријеч *хѡтѣли*.

¹¹ Ову ријеч је Пуцић испустио.

И възда¹² к¹³ штворень билъ |17| градъ за такове работѣ вѣсакѡмъ како¹⁴ и г(о)сп(одс)тво ти зна а на властитѡ |18| кѣди ѡ рати и ѡ немирѡ бѣше кралкѣвство ѡгрѣско съ кралкѣвъ|19|ствѡм[ъ] босаньсцѣмъ Дѡбровникъ бѣше штворень вѣсакомъ бошъ|20|ганинѡ кѡповат[ъ] врѡжыа и изьнести. И кѡповахъ и изьно|21|шахъ колико хтѣхъ¹⁵ такои и съди волганъ к вѣсаки кѡп[и]ти |22| и изьнести. Я видѣ и Которанѣ просили сѡ врѡжыа вѡдъ вѡпъкине |23| али имъ дали нѣсмо крѣ за насъ потрѣбѡкѣ. Зато вождѡда моли|24|мо те како нашега слаткога вѣѣтника вѡди ти м(и)л(о)сть немои |25| слѡшати злѣхъ люди рѣчи крѣ Б(о)гъ зна вни смо твои прави приа|26|телькѣ и вѣѣтницѣ¹⁶ кои смо вѡдъ постаныа били. И за брига¹⁷нѣ|27|тинѣ такогѣ молимо не вигъ намъ за зло г(о)сп(одс)тво ти крѣ на съ|28|данѣ врѣме за нашѡ потрѣбѡ кѡпили смо и кѡпили висмо¹⁷ вѡдъ инѣхъ |29| странѣ, а продати не моремо какѡ смо г(о)сп(одс)твѡ и прѣво ѡписали.

+ м(ѣ)с(ѣ)ца шктѣврѣа ѡй · д[а]нъ
 ѡ Дѡбровникѡ лѣто
 ѡ · ѡ · и · вѣ · лѣтѡ ·

Превод

+ Славномѣ и велможномѣ господину Сандаљу, милошћу божјом великом војводи Русага босанскога, од владајућег кнеза града Дубровника, властеле и од све Општине многосрдачни поздрав. Писмо Ваше поштованѣ пријазности смо примили и разумјели, а понајприје што Ваша милост пише да смо те по Вашој доброј жељи примили и уписали за нашега драгог и многопоштованог брата и дивног вијећника и властелина града Дубровника. Господинѣ војвода, тако јестѣ и тако сматрамо. Бог, коме ништа није скривѣно, зна – у свѣму у чему бисмо могли угодити господству ти радо бисмо (учинили). И још што Ваша милост пише да сте чули гласине које људи изговарају да су оружјѣ и балистре долазили и долазе из нашег мјѣста у Котор. И зато, Вашој милости са сваком добром жељом одговарамо: имамо мајсторе оружаре који бораве код нас под најмом и уз договор да су слободни своје оружјѣ

¹² М. Пуцић: въздѣ.

¹³ М. Пуцић: ѣ.

¹⁴ Ову ријеч је Стојановић испустио.

¹⁵ Љ. Стојановић: хотѣхъ.

¹⁶ М. Пуцић: вѣѣтници.

¹⁷ Љ. Стојановић је изоставио: кѡпили висмо.

продати свакоме и изнијети изван града, а у противном их не бисмо могли задржати, ни дана не би хтјели остати. И увијек је био отворен град свакоме за такве послове, како и господство ти зна, посебно када је Угарско краљевство било у рату и немиру са Босанским краљевством, Дубровник је био отворен сваком Бошњанину да купи и изнесе оружја и куповали су и износили колико су хтјели, а тако и сада слободан је свако да купи и изнесе. А видјевши да су и Которани молили оружје од Општине, нисмо им га дали, јер је и нама потребно. Зато те молимо војводи, као нашег драгог савезника, буди милостив, немој слушати ријечи злих људи, јер Бог зна да смо твоји прави пријатељи и савезници који смо били од почетка. И за бригантин такође не узми нам за зло господство ти, јер у данашње вријеме купили смо и купили бисмо их за наше потребе и са других страна, а продати не можемо како смо господству и раније одговорили.

+ Мјесеца октобра 18. дан
у Дубровнику године
1412. љето.

Важнији термини

У претходним свескама *Грађе о прошлости Босне* већ је објашњен сљедећи појам: **бригантин** (ГПБ 2, 151–152).

Балистра (итал. *balestra*), 11 (ред у изворнику) – оружје којим су се бацале стријеле, камене и металне кугле на даљину, самострел.

У XIV и XV вијеку постала је дубровачко званично наоружање, а њена израда и набавка били су под државном контролом. Дубровачка општина снабдијевала се балистрадама директно из Венеције до краја XIV вијека. Од тог времена мајстори за балистре боравили су у Дубровнику, а били су поријеклом из Венеције, Перуђе, Барлета и Анконе.

Литература: V. Mažuranić, *Prinosi za hrvatski pravno-povijesni rječnik I*, Zagreb 1908–1922, 19–20; M. J. Динић, *Прилози за историју ватреног оружја у Дубровнику у суседним земљама*, Глас СКА 83 (1934) 57–97; Г. А. Шкриванић, *Оружје у средњовековној Србији, Босни и Дубровнику*, Београд 1957, 111–121; G. Škrivanić, *Samostrel i njegova primena u XV veku*, *Vesnik Vojnog muzeja* 11–12 (Beograd 1966) 381–386; *Vojna enciklopedija* 8, Beograd 1974, 329 (G. Škrivanić); Đ. Petrović, *Dubrovačko oružje u XIV veku*, Beograd 1976, 67–83.

Tamara Vuković

Académie des sciences et des arts
de la République Serbe
Banja Luka

**LETTRE DE DUBROVNIK AU VOIVODE SANDALJ
CONCERNANT LA VENTE D'ARMES AUX GENS DE KOTOR ET
UNE BRIGANTINE**

18 octobre 1412

Résumé

La politique de Sandalj envers Kotor, vers la fin du XIV siècle et le début du XVème, se résumait principalement à une lutte pour le contrôle des salines et la perception d'un tribut sur les revenus de cette ville, et faisait suite à la nouvelle situation instaurée en Zeta. Les gens de Kotor étaient convaincus que ce n'est qu'en se plaçant sous la protection de Venise qu'ils pourraient s'assurer une sécurité économique et politique. Après avoir réglé ses rapports avec le roi de Hongrie et les Balšić, seigneurs tenant la Zéta, Sandalj s'est trouvé en situation de résoudre la question de Kotor. En été 1412, ses troupes ont dévasté les environs de Kotor et, au début de l'automne, il a tenté d'armer une flotte, afin d'attaquer la ville depuis la mer. Les Ragusains, auxquels il s'était adressé à deux reprises pour solliciter leur aide, ont refusé le 18 octobre 1412 sa demande de lui vendre un de leurs navires. De même, ils ont rejeté ses accusations leur reprochant d'avoir vendu et livré des armes aux gens de Kotor, puisque la pratique du commerce des armes était une activité libre dans leur ville.

Mots-clés: Grand voïvode Sandalj, Dubrovnik, armes, balistes, armuriers, Kotor, brigantine.